

Stop Wapenhandel

Anna Spenglerstraat 71 - 1054 NH Amsterdam - Phone +31 (0)20 616 4684 - www.stopwapenhandel.org

Amsterdam 8 december 2014

Aan de leden van de Commissies Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Betreft Algemeen Overleg Wapenexportbeleid 11 december 2014

Geacht Kamerlid,

Met het oog op het Algemeen Overleg Wapenexportbeleid betreffende 2013 vragen wij graag uw aandacht voor het volgende:

Midden-Oosten en Noord-Afrika

Het Midden-Oosten en Noord Afrika (MENA) blijft een belangrijke bestemming voor militaire exporten vanuit Nederland. Dit ondanks het escalerende geweld en de slechte mensenrechtensituatie in veel landen (onder meer in Saudi-Arabië, Egypte en Bahrein). Moties van de Tweede Kamer uit 2011, om geen wapenexportvergunningen te verlenen voor landen waar mensenrechtenschendingen plaatsvinden en waar geen vrije verkiezingen worden gehouden¹, zijn door de vorige regering naast zich neergelegd.

Wij vinden het cynisch dat Nederland enerzijds militairen stuurt (Mali, Irak, Turkije) om op te treden in, mede door de overvloedige aanwezigheid van wapens gevoede, conflicten in deze regio, en tegelijkertijd militaire goederen blijft leveren. In de bijlage vindt u een overzicht van de Nederlandse exporten naar deze regio in de afgelopen 10 jaar.

Er worden verschillende argumenten gehanteerd om dit ons inziens onverantwoorde wapenexportbeleid te legitimeren:

– Exporten naar landen waar mensenrechten worden geschonden zijn niet verboden volgens het EU Gemeenschappelijk Standpunt wapenexport, als het geleverde materiaal naar waarschijnlijkheid niet bij de mensenrechtenschending wordt ingezet.

Echter, militaire transacties zijn geen 'neutrale' handelsbetrekkingen. Militaire leveringen aan een land dat de mensenrechten met voeten treedt zijn in feite een legitimatie van het regime van zo'n land. Dat geldt vooral zwaar, als het regime en de krijgsmacht nauw verwant zijn, zoals het geval is in Egypte.

– Nederland wil het wapenexportbeleid in Europees verband harmoniseren, en op Europees niveau is geen meerderheid voor een embargo op wapenexporten naar MENA-landen.

Echter, het EU Gemeenschappelijk Standpunt wapenexport laat nadrukkelijke de ruimte aan landen om, als zij dat willen, zelfstandig een meer restrictief exportbeleid te voeren. Het is uitermate pijnlijk als het streven naar Europese harmonisatie als schaamlap wordt gebruikt voor eigen tekortschietend mensenrechten- en veiligheidsbeleid.

Handelsmissie met wapenindustrie en bezoek wapenbeurs

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland is voornemens met Nederlandse defensie- en

¹Zie TK 22054, nr. 173 en TK 22054, nr. 172

veiligheidsbedrijven op handelsmissie te gaan naar Abu Dhabi, waarbij deelname aan de internationale IDEX wapenbeurs prominent op de agenda staat. Potentiële klanten uit de hele wereld, maar met name uit de Golfregio, zullen de beurs bezoeken. De exportmissie zal onder leiding staan van minister Hennis-Plasschaert en is georganiseerd in samenwerking met de ministeries van Buitenlandse Zaken, Economische Zaken en Defensie, brancheorganisaties NIDV en NAG en de ambassade in Abu Dhabi.

Stop Wapenhandel vindt wapenverkopen aan deze regio, en dus ook de promotie van Nederlands defensiematerieel op de IDEX wapenbeurs, onverantwoord en kortzichtig. Wij dringen er sterk op aan om van deze missie af te zien.

Enkele specifieke exporten MENA 2013

Saoedi-Arabië

De slechte mensenrechtensituatie in Saudi-Arabië, met soms zeer strenge straffen voor critici en nog steeds onthoofding van gevangenen, en het feit dat de regering van dit land de financiering van extremistische strijdgroepen oogluikend toestaat, maakt het onbegrijpelijk dat Nederland militaire zaken met dit land wil doen. In 2013 verstrekke Nederland drie vergunningen voor de uitvoer van componenten voor een militair simulatiesysteem (via Duitsland) en vergunningen voor delen van F15-gevechtsvliegtuigen (via VS) en delen van Typhoon-gevechtsvliegtuigen (via Duitsland).

Israël

Sinds jaar en dag verstrekt Nederland weinig exportvergunningen voor Israël. Er blijven echter leveranties voor Israël doorgevoerd worden (doorvoer van optische componenten, via Duitsland, uit Canada, twv 41 duizend euro), en als Israël doorvoerland is en niet bestemmingsland wordt ook een exportvergunning gegeven. Israël fungeerde als tussenbestemming voor export van delen van militaire simulatiesystemen naar India, (2 vergunningen van 78 duizend euro) en delen voor F16's naar België (130 duizend euro). Ook vind minimale export plaats (anti-tankkrakketten (3600 euro), testrapporten over decontaminatieapparatuur (75 duizend euro), delen voor een sonarsysteem (36 duizend euro). Wij zijn van mening dat het restrictieve wapenexportbeleid ten aanzien van Israël consequent moet zijn en ook bovengenoemde vergunningen niet hadden moeten worden afgegeven.

Algerije

Algerije komt sinds 2012 prominent naar voren in de Nederlandse wapenexport, onder meer van systemen voor drie in China gebouwde korvetten. Maar er is ook sprake van levering van delen voor Fuchs pantservoertuigen via Duitsland, met een exportwaarde van 300 duizend euro, voor een enorme levering door Rheinmetall. In 2011 sloten Duitsland en Algerije afspraken over wapenverkopen ter waarde van meer dan 11 miljard euro. Onderdeel daarvan is de levering door Rheinmetall van een fabriek aan Algerije, die de komende jaren bijna 1000 Fuchs pantservoertuigen voor de Algerijnse krijgsmacht moet produceren². De Duitse regering negeert hierbij de mensenrechtensituatie in Algerije. De uitbouw van de Algerijnse krijgsmacht kan ook niet los worden gezien van de bewapeningsspiraal en animositeit tussen Algerije en buurland Marokko. De regering stelt dat de korvetten niet ingezet kunnen worden bij mensenrechtenschendingen. Hoe zit dat met de pantservoertuigen, mede in het licht van de eerdere inzet van door Nederland geleverde pantservoertuigen bij het neerslaan van volksopstanden in Bahrein en Egypte?

Overige opmerkelijke kwesties:

Myanmar

Het militaire tijdschrift Jane's Defence Weekly meldde dat India de Bharat Electronics RAWL-02 Mk III doelzoekradar heeft geleverd aan Myanmar³. Volgens zowel Jane's Defence Weekly als Jane's International Defence Review is de hele RAWL-02 serie gebaseerd op een door Thales ontwikkelde radar

² Defense News, Report: German Firms To Sign Armored Vehicle Deal With Algeria, 18 June 2014

³ Myanmar eyes stronger collaboration with Indonesia JDW 23/9/14

voor het opsporen van luchtdoelen op lange afstand.⁴ Deze wordt al decennia lang in licentie geproduceerd door Bharat Electronics.

Thales heeft aan Bharat Electronics Ltd laten weten dat op grond van Nederlandse wapenexportrichtlijnen geen exportvergunning voor RAWL-02 Mk3 aan Birma/Myanmar gegund zal worden, zoals Stop Wapenhandel onlangs telefonisch en al eerder schriftelijk door Thales is gemeld. De afgelopen maanden is echter wel de RAWL-02 Mk2A radar en installatiemateriaal voor de RAWL-02 Mk2AP/N-112110340676 vanuit India aan Birma geleverd. Dit is een oudere RAWL-02 Mk2 versie. Daarmee bestaat nog steeds de mogelijkheid van Thales betrokkenheid (licentie productie, kennis, onderdelen e.d).

Klopt deze mogelijke Thales betrokkenheid? Zo ja, hoe verhoudt zich dat tot het militair embargo ten aanzien van Myanmar? ⁵ Of is enigerlei betrokkenheid van Thales Nederland bij RAWL 02 ouder dan Mk3 voor eens en al geheel uit te sluiten?

Taiwan

In oktober 2014 vuurde Taiwan twee Harpoon anti-scheepsraketten af van de Hai Hu (Sea Tiger), een door Nederland geleverde onderzeeër, waarvan Taiwan er twee bezit. De lancering was een test na een modernisering, waardoor het gebruik van de raketten met een bereik van 278 km mogelijk werd. Door die aanpassing krijgen de onderzeeërs een veel grotere rol in de regionale machtsbalans⁶ (tot nu toe waren ze alleen bewapend met torpedo's met beperkt bereik). Wij vragen ons af of en hoe Nederland betrokken is bij deze modernisering. Hoe sluit een dergelijke betrokkenheid aan op het spanningsgebiedencriterium uit het Gemeenschappelijk Standpunt wapenexport? Is Nederland wel geraadpleegd omtrent de ingrijpende uitbreiding van de rol van de onderzeeërs?

Doorvoer

Voor doorvoer van militaire goederen via Nederland geldt sinds 1 juli 2012 bij overlading een vergunningplicht in plaats van enkel een meldplicht. Deze aanscherping lijkt in de praktijk echter weinig effect te hebben. In 2013 was sprake van doorvoer van vooral munitie naar met name landen in het Midden-Oosten en Afrika, waarvoor ons inziens nooit een vergunning afgegeven had mogen worden:

- Naar de Verenigde Arabische Emiraten (VAE) gingen 13 zendingen patronen, grotendeels afkomstig uit Zwitserland, voor een totale waarde van ruim 18 miljoen euro. Ook vier zendingen delen van M109-houwitser, voor een totale waarde van ruim een miljoen euro, gingen die kant op.
- Oman ontving via Nederland rookgranaten, rubberen kogels en machinegeweren, met een totale vergunningwaarde van 0,5 miljoen euro.
- Uit China werden voor 170 duizend euro pantserplaten naar Nigeria verscheept.
- Naar Kenia gingen stungranaten en pyrotechnische middelen uit het Verenigd Koninkrijk (19 duizend euro) en traangasgranaten uit Macedonië (69 duizend euro).
- Ethiopië ontving delen van mortieren uit Slowakije, ter waarde van 24 duizend euro.

Het laten doorvoer van niet-dodelijke wapens, die bij uitstek gebruikt worden voor interne repressie, naar autocratisch geregeerde landen als Oman en Kenia, waar in recente jaren door politie hard opgetreden is tegen demonstraties en politieke activisten, is zeer zorgelijk.

De VAE, Ethiopië en Nigeria kampen, naast soortgelijke zorgen over mensenrechten en ondemocratisch bestuur, ook met spanningen en/of gewapend conflict in eigen land of in de regio.

Hopende u hiermee van dienst te zijn geweest, wensen wij u een vruchtbaar debat, waarin mensenrechten en veiligheid de zwaarwegende rol krijgen die ze verdienen.

Vriendelijke groet,

namens Stop Wapenhandel

Wendela de Vries ((voor vragen bereikbaar op 06 506 522 06)

⁴ India builds by numbers, JDW 16 januari 1993 en LW-08 radar scans new horizon in India, IDR 08/2008

⁵ www.wetten.overheid.nl/BWBR0033462

⁶ Zie Taiwan tests submarine launched, The Nation, October 20, 2014,

Bijlage:**Nederlandse wapenexport naar het Midden-Oosten en Noord-Afrika (2004-2013)**
waarde afgegeven wapenexportvergunningen in miljoenen euro's

Land	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Totaal
Marokko	0,13	0,18	0,04	-	-	555,00	0,60	-	10,00	-	565,95
Oman	-	-	20,01	101,23	3,50	0,62	0,22	0,17	1,47	70,38	197,60
Turkije	3,50	12,42	43,70	2,63	20,91	66,42	9,02	7,80	4,44	9,83	180,67
Egypte	0,03	40,36	0,29	14,69	3,39	1,27	8,21	0,16	9,33	6,54	84,27
Jordanië	0,03	-	-	0,67	2,76	29,10	29,73	-	0,04	1,89	64,22
Algerije	-	-	-	-	-	-	-	-	34,08	23,73	57,81
Qatar	0,32	0,53	0,05	0,15	0,54	0,21	0,18	0,07	40,30	0,92	43,27
Saoedi-Arabië	-	-	0,01	7,74	1,92	5,76	2,30	0,19	6,61	1,81	26,34
VAE	0,44	0,31	1,93	1,27	0,28	9,07	2,26	0,17	3,50	1,37	20,60
Koeweit	-	-	3,25	-	-	-	-	-	0,36	-	3,61
Bahrein	1,02	0,04	0,22	1,90	0,03	-	-	-	0,23	-	3,44
Israël	-	-	0,39	0,17	0,31	0,08	0,72	0,07	0,90	0,16	2,80
Jemen	-	-	-	-	0,54	2,03	-	-	-	-	2,57
Tunesië	-	1,04	0,05	0,02	-	0,74	-	-	0,12	-	1,97
Libanon	-	-	-	-	0,65	-	-	-	-	-	0,65
Irak	0,06	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,06
Totaal wapenexport MENA-landen	5,53	54,88	69,94	130,47	34,83	670,3	53,24	8,63	111,38	116,63	1255,83
Totaal wapenexport wereldwijd	644,25	1175,33	1124,68	873,71	1257,61	1409,9	1046,96	715,04	941,03	963,50	10152,01
Totaal niet-NAVO	177,8	431,6	674,1	191	403	735,6	402,6	228,3	207,6	594,6	4046,2
MENA % totaal	0,9%	4,7%	6,2%	14,9%	2,8%	47,5%	5,1%	1,2%	11,8%	12,1%	12,4%
MENA (- Turkije) % niet-NAVO	1,1%	9,8%	3,9%	66,9%	3,50%	82,1%	11,0%	0,4%	51,5%	18,0%	26,6%